พัฒนาการทางสังคมของชุมชนชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัด ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี

กันตพัฒน์ ชนะบุญ
สาขาวิชารัฐศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการทางสังคมของชุมชนชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัด ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษามี 9 คนโดยใช้วิธีเลือกเฉพาะเจาะจงจากตำแหน่งหน้าที่เป็นสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก พร้อมกับได้ใช้แนวคิดประวัติศาสตร์ คติชนและมนุษยวิทยาวิเคราะห์ข้อมูลในงานชิ้นนี้ โดยผลการวิจัยพบว่า

1. พัฒนาการทางสังคมของชาวคริสต์ พบว่า ได้ริเริ่มโดยบาทหลวงเซแลนติน ที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์และร่วมกันพัฒนาพื้นที่ป่าโคกให้เป็นชุมชน ผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นชาวลาวพวนและชาวจีนที่เป็นคริสต์ประมาณร้อยกว่าคน ปัจจัยที่เอื้อต่อการตั้งถิ่นฐาน คือ ปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางวัฒนธรรมและการปกครอง

2. รูปแบบวิถีชีวิตของชาวคริสต์ทางเศรษฐกิจ สังคมและการปกครอง พบว่า มีอาชีพทำไร่นา ทำสวนส้มโอเป็นส่วนใหญ่และค้าขายเป็นส่วนน้อย มีจัดการพื้นที่ดินให้ชาวคริสต์โดยให้เช่าและจ่ายค่าเช่าให้แก่วัด มีเงื่อนไขห้ามขาย แต่สืบทอดได้ ด้านสังคมมีพิธีต่าง ๆที่สำคัญ ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์

3. อิทธิพลทางวัฒนธรรมของชาวคริสต์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นอื่น ๆ ในและนอกหมู่บ้านโคกวัด พบว่า ชาวคริสต์มีการติดต่อกับชาวพุทธด้วยการมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความเป็นเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ทางการค้าขาย มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเชื่อมโยงกลุ่มคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ด้วย

คำสำคัญ : พัฒนาการทางสังคม, ชุมชนชาวคริสต์, วัฒนธรรมและประเพณี

รับต้นฉบับ 16 ตุลาคม 2563 แก้ไขตามผู้ทรงคุณวุฒิ 30 พฤศจิกายน 2563 รับลงตีพิมพ์ 1 ธันวาคม 2563

Social Development of the Christian Community in Khok Wat Village Khok Pip District, Amphoe Si Mahosot, Prachinburi Province

Kantaphat Chaaboon
Political Science Program
Faculty of Humanities and Social Sciences
Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand

Abstract

This research has the objective to study social development of the Christian Community in Khok Wat Village, Khok Pip District, Amphoe Si Mahosot, Prachinburi Province. The sample of this study amount were 9 people, using a specific selection method from the position of function. The tools used for studying and collecting data were interviews and in-depth interviews along with using the historical concept, folklore and anthropology analyzed the information in this work. The research findings were as follows :

1. The social development of Christians was initiated by Pastor Chalantin, who came to spread Christianity and jointly develop the forest area as a community. About a hundred people living in the area are Lao Phuan and Chinese Christians. Factors to the settlement are physical, cultural, and government factors.

2. Ways of life of Christians in the economy society and government were found that there is a career in farming. Most of the pomelo plantations were made, and a few were sold. The land was organized for Christians by renting and paying rent to the temple. There are conditions that cannot be sold but can be inherited in society and important ceremonies.

3. Christian cultural influence with other local cultures in and outside the village of Khok Wat, it is found that Christians have contact with Buddhists by having a kinship relationship, neighborliness, and trade relations. Information technology is used to connect between the old generation and the new generation, too.

Keywords : Social development, Christian community, Culture and traditions

บทนำ

การขยายอิทธิพลทางการค้าของประเทศโปรตุเกสเข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิจนนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางการฑูตและการค้าระหว่างสยามกับโปรตุเกสเมื่อปี พ.ศ. 2054 ในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (ขจร สุขพานิช, 2525, น. 161) ซึ่งการเข้ามาของชาวโปรตุเกสนั้นยังนำมาซึ่งการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ไปในคราวเดียวกันด้วย อันนำไปสู่การสร้างชุมชนชาวคริสต์และสัญลักษณ์ทางศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมของชาวคริสต์ขึ้นในสยาม ดังกรณีการอาศัยอยู่ของชุมชนชาวโปรตุเกสที่เป็น หมู่บ้านโปรตุเกสในสยาม ก็เกิดศาสนสถานของชาวคริสต์ขึ้น เช่น โบสถ์คริสต์ในปัจจุบัน

การเข้ามายังสยามของชาวโปรตุเกสที่ก่อเกิดอิทธิพลทางการเมือง การค้าและศาสนาต่อสยามแล้ว ยังมีชาวฝรั่งเศสอีกชาติหนึ่งที่นำโดย “ซิมอง เดอะ ลาลูแบร์ นักการฑูตชาวฝรั่งเศสที่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศสให้เดินทางเข้าสยามหรืออยุธยาเพื่อเปิดสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมืองและศาสนากับสมเด็จพระนารายณ์ฯ พ.ศ. 2230 (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2524, น. 147) จนนำไปสู่ความรุ่งเรืองทางการค้าในอยุธยาอีกทั้งยังส่งผลให้ศาสนาคริสต์แพร่หลายในอยุธยาอีกด้วย กล่าวได้อีกว่า การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวคริสต์ในประเทศไทยได้ปรากฏขึ้นในช่วงต้นอาณาจักรอยุธยาจนถึงในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่ทรงมีพระราชไมตรีด้านการฑูตและการค้ากับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศส จนนำไปสู่การติดต่อเจริญไมตรีต่อกันโดยมี “คอนสแตนติน ฟอลคอน ชาวกรีกและเป็นผู้รับการติดต่อการเจริญไมตรีจากฝ่ายกรุงศรีอยุธยา โดยการเจริญไมตรีการฑูตกับการค้าครั้งนี้ฝรั่งเศสได้ส่ง เชอวาลิเอร์ เดอ โชมองต์ เอกอัครราชทูตฝรั่งเศส พร้อมด้วยพวกสอนศาสนา 5 คน บาทหลวงเยซูอต 14 คนและบาทหลวงตาชาร์ดอีกคน” (สมศรี เอี่ยมธรรม, 2522, น. 51) โดยการเข้ามาของบาทหลวงและพวกศาสนาของชาวคริสต์นั้นทำให้ราชสำนักมีใจออกห่างและละเลยต่อพระสงฆ์สยามจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งทางการเมืองในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ และภายหลังการสวรรคตของสมเด็จพระนารายณ์ “การอาศัยอยู่ของชาวคริสต์และบาทหลวงพวกสอนศาสนาในอยุธยาภายใต้การปกครองสมเด็จพระเพทราชากลับได้รับผลกระทบโดยพวกคริสตังบางคนถูกทอดทิ้ง ถูกเหยียดหยาม ถูกจับเข้าคุกและทรมานและถูกประหาร” (สมศรี เอี่ยมธรรม, 2522, น.117,126)

ขณะที่ช่วงกรุงธนบุรีถึงช่วงสมัยรัตนโกสินทร์เป็นต้นมาถือว่าเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านอำนาจทางการเมืองการเข้ามาของชาวคริสต์ยังถือว่าต้องรอทีท่าและจังหวะนโยบายของราชสำนัก โดยเฉพาะการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ในปี พ.ศ. 2325 ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกที่เน้นการสร้างบ้านสร้างเมืองและอุปถัมภ์ศาสนาพุทธและศาสนาอื่น ๆ จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ย่อมเป็นที่เข้าใจว่าการเข้ามาของชาวคริสต์ช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ถือเป็นการเข้ามาพร้อมการเจริญสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศเพื่อทำการค้าและขยายอิทธิพลทางการเมืองไปในคราวเดียวกัน โดยพิจารณาได้จากช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น ดังนั้นหากจะไปแล้วการเข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์ของชาวคริสต์ถือเป็นเข้ามาเพื่อประโยชน์ทางการเมืองโดยมีการค้าและศาสนาเป็นการอำพรางเพื่อให้มีการขยายอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองและการค้าไปยังพื้นที่ต่าง ๆ มากขึ้นโดยไม่จำกัดพรมแดนระหว่างประเทศ ซึ่งพิจารณาได้จากการมีศาสนสถานของโบสถ์คริสต์ในกรุงเทพฯ โบสถ์คริสต์ในอยุธยา โบสถ์คริสต์ในจังหวัดจันทบุรี และที่อื่น ๆในประเทศไทย

หมู่บ้านโคกวัด ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ก็เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนาและวัฒนธรรมปรากฏอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะชาวคริสต์ที่อาศัยอยู่เป็นกลุ่ม เป็นชุมชนที่มีสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประเพณีและศิลปะปรากฏอยู่จนกลายเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวคริสต์ อีกทั้งการอาศัยอยู่ร่วมกันของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและค่านิยมที่ชาวคริสต์นำเข้ามาเผยแพร่ในพื้นที่จนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเกิดรูปแบบวิถีชีวิตร่วมสมัยแก่คนรุ่นปัจจุบันได้อย่างแนบเนียนและราบเรียบ ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากศาสนสถาน โบสถ์ของชาวคริสต์ บ้าน อาคารที่อยู่อาศัย และสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน

ดังนั้นในบทความชิ้นนี้จึงได้ใช้กรอบความคิดทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ด้วยเพราะประวัติศาสตร์ของชุมชนหรือสังคมที่ดำรงอยู่ย่อมมีปรากฏหลักฐานที่บอกเรื่องราวความเป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอยู่บ้างไม่มากก็น้อย อีกทั้งการคงอยู่ของชุมชนหรือสังคมในปัจจุบันก็ยังได้สะท้อนวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ ที่เริ่มก่อตัวในอดีตจนขยายสมาชิกเป็นกลุ่มก้อนทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางภาษา ประเพณีและ

วัฒนธรรมได้อย่างราบเรียบ ยิ่งไปกว่านั้นประวัติศาสตร์ยังได้ถ่ายทอดเรื่องราวโดยผ่านการบอกเล่าของผู้คน หลักฐานทางโบราณคดี ศาสนสถาน เอกสารโบราณที่คงเหลือให้เห็นในปัจจุบัน ดังที่ ชาญวิทย์ เกษตรศิริและสุชาติ สวัสดิ์ศรี ได้กล่าวถึง ประวัติศาสตร์ว่า "ประวัติศาสตร์เป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ทุกด้าน" (ชาญวิทย์ เกษตรศิริและสุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2527, น. 2) ส่วนแนวคิดมานุษยวิทยาอันถือเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการของการรวมตัวของสมาชิกในสังคมจนกลายเป็นกลุ่มหรือสังคมของตนขึ้น จนกลายเป็นโครงสร้างสังคมที่มีตั้งแต่สังคมขนาดเล็ก ขนาดกลางจนถึงขนาดใหญ่ที่ค่อย ๆพัฒนาเติบโตขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมทั้งในชนบทและเมืองซึ่งพัฒนาการของแต่ละสังคมที่มีความแตกต่างกันนั้นย่อมพิจารณาได้จากการตั้งถิ่นฐานของสมาชิกในที่มี ศาสนา ภาษา วัฒนธรรมและประเพณีของชาติพันธุ์นั้น ๆ จนก่อเกิดเป็นโครงสร้างทางการเมืองที่มีฝ่ายปกครองกับฝ่ายถูกปกครองขึ้นได้ ดังที่เดอร์กไคม์ได้กล่าวถึงความเชื่อและระบบคุณค่าของสถาบันศาสนาว่า "สถาบันศาสนานอกจากจะเป็นตัวแทนที่แสดงถึงธรรมชาติของความศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังกำหนดพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อเป็นกฎเกณฑ์ให้ทุกคนตระหนักว่าควรจะทำอย่างไรต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประกอบไปด้วยศาสนสถาน เช่น วัด โบสถ์" (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต, 2553, น. 35) ขณะที่แนวคิดคติชนมาเป็นการศึกษาวัฒนธรรมที่มีการถ่ายทอดโดยคำบอกเล่า การสังเกต การเลียนแบบ หรือการนำไปทดลองปฏิบัติ และส่วนมากไม่มีการเขียนบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การศึกษาคติชนวิทยาศึกษาวัฒนธรรมรูปแบบดังกล่าวทั้งในชนบทและในเมือง ตลอดจนพยายามที่จะศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนและการสืบทอดทางวัฒนธรรมของชาวชนบทหรือชาวเมืองนั้น ๆ จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาประกอบการอธิบายภูมิทัศน์ทางสังคมของหมู่บ้านโคกวัดว่าการตั้งถิ่นฐานของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดว่าเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่แห่งนี้ตั้งแต่เมื่อใด และโดยใครหรือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดที่นำพาการเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐาน และมาด้วยจุดมุ่งหมายใด อีกทั้งยังต้องการชี้ให้เห็นว่าการดำรงอยู่ของชาวคริสต์นั้นมีการกำหนดโครงสร้างทางปกครองทางสังคมของตนอย่างไร และมีการปรับตัวความสัมพันธ์ทางสังคมการเมืองกับคนต่างศาสนาและวัฒนธรรมอย่างไร อันจะเป็นการบ่งชี้ถึงคุณค่าและอำนาจทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวคริสต์ ที่ส่งเสริมให้คนในชุมชน และท้องถิ่นอยู่ร่วมกันในลักษณะเกื้อกูลและพึ่งพากันและกันอย่างต่อเนื่องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัด ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี
2. ศึกษารูปแบบวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคมและการปกครองของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัด ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี
3. ศึกษาอิทธิพลทางวัฒนธรรมของชาวคริสต์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นอื่น ๆ ในและนอกหมู่บ้านโคกวัด ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนแรก คณะผู้วิจัยได้ใช้การสืบค้นตำรา หนังสือ เอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการหรือการตั้งถิ่นฐานของชาวคริสต์และนำเอกสารทั้งหลายเหล่านี้มาสังเคราะห์แยกให้เป็นหมวดหมู่

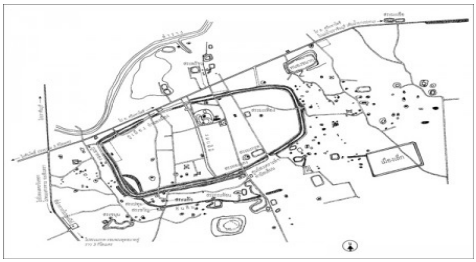
ขั้นตอนที่สอง คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการกำหนดแบบสัมภาษณ์และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้สัมภาษณ์หรือผู้ให้ข้อมูล พร้อมกับการบันทึกเสียงและจดบันทึกขณะสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่สาม คณะผู้วิจัยกำหนดพื้นที่สนามวิจัยคือ หมู่บ้านโคกวัดและวัดอารักขเทวดา (โคกวัด) โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 คน โดยพิจารณาจากตำแหน่งหน้าที่สำคัญในหมู่บ้าน คือ บาทหลวง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงชาวบ้านที่อาศัยอยู่และมีทะเบียนบ้านในหมู่บ้าน โดยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลจากวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้เพราะได้พิจารณาที่ตำแหน่งและตระกูลที่มีส่วนร่วมในการก่อตั้งหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่สี่ การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อเท็จจริงที่สำรวจจากเอกสารวิชาการ ตำรา หนังสือและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) และลงพื้นที่สนามวิจัยหรือสถานที่หมู่บ้านโคกวัด โบสถ์คริสต์แล้วนำเนื้อหามาตีความ วิเคราะห์และอธิบายแบบพรรณนาเพื่อสะท้อนถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้

ผลการวิจัย

1. พัฒนาการทางสังคมของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัด ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า มีพัฒนาการหรือกำเนิดชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดมาตั้งแต่ช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยการเข้ามาของบาทหลวงหรือคุณพ่อมาร์แตงที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์และมาสำรวจดูชาวคริสต์ที่อาศัยอยู่พื้นที่อำเภอศรีมหาโพธิและได้ทราบว่ามีชาวคริสต์อาศัยอยู่ในพื้นป่าโคกบริเวณเมืองโบราณศรีมโหสถ จึงมอบหมายให้คุณพ่อเชแลนติลและชาวจีนบางส่วนมาสำรวจพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งในขณะนั้นคนที่อาศัยอยู่จะเป็นชาวลาวพวนและชาวจีนที่เป็นคริสต์ประมาณร้อยกว่าคน และเหตุผลที่คุณพ่อและชาวคริสต์เลือกพื้นที่แห่งนี้ตั้งเป็นชุมชนโคกวัดก็เพราะมีปัจจัยทางกายภาพที่เป็นสภาพพื้นที่เป็นป่าโคก ที่ไร่นาเป็นส่วนใหญ่ และมีปัจจัยทางวัฒนธรรมและการปกครองที่เอื้อต่อการตั้งถิ่นฐานหรือชุมชนขึ้น

ภาพที่ 1 ผังคูเมืองโบราณศรีมโหสถ
ที่มา : สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2550.

ภาพที่ 2 ผังคูเมืองล้อมรอบเมืองศรีมโหสถ
ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ปราจีนบุรี, 2558.

ภาพที่ 3 ป้ายบอกข้อมูลคูเมืองโบราณ

ภาพที่ 4 ป้ายบอกข้อมูลคูเมืองโบราณ

จากภาพที่ 3 และ 4 เป็นป้ายคูเมืองศรีมโหสถที่บ่งบอกถึงแนวยาวของคูเมืองที่มีมาแต่โบราณและร่องรอยผังคูเมืองศรีมโหสถ ที่จัดทำขึ้นโดยกรมศิลปากรและปรากฏเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มุมโค้งมนนั้นยังพบเห็นได้ในปัจจุบัน รวมถึงสภาพการอาศัยอยู่ของชาวเมืองศรีมโหสถทั้งภายในและภายนอกคูเมืองที่รายล้อมไปด้วยหมู่บ้านที่กระจัดกระจายอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ภาพทั้งสองดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงขอบเขตคูเมืองโบราณที่ส่งผลให้ยังคงมีการอนุรักษ์และรักษามาอย่างต่อเนื่องของกรมศิลปากร ซึ่งการรักษาและอนุรักษ์ได้ส่งผลให้เกิดสภาพแวดล้อมในเชิงแคบที่ไม่ค่อยจะเป็นที่รู้จักมากนักจากคนนอกพื้นที่แต่จะเป็นที่รับรู้เฉพาะคนในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งป้ายที่บ่งบอกขอบเขตคูเมืองดังกล่าวกลับเป็นสัญลักษณ์บ่งชี้ถึงอาณาบริเวณที่มีการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมเป็นการอนุรักษ์ในเชิงท่องเที่ยวของคนในพื้นที่และนอกพื้นที่ไปนครา วเดียวกันด้วย

ภาพที่ 5 ถนนสัญจรด้านในรอบคูเมืองโบราณ

ภาพที่ 6 ถนนสัญจรด้านในรอบคูเมืองโบราณ

จากภาพที่ 5 และ 6 เป็นภาพที่มีคูเมืองที่ยกสูงด้วยดินและมีถนนเป็นเส้นทางสัญจรของชาวบ้านภายในพื้นที่เมืองโบราณ ซึ่งบริเวณด้วยขวาจะประกอบด้วยสวนส้มโอของชาวบ้านโคกวัดที่ปรากฏในปัจจุบัน อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีของชาวบ้านโคกวัดที่มีการปรับตัวเข้ากับสภาพพื้นที่ที่เป็นเขตอนุรักษ์ของกรมศิลปากรด้วยการทำสวนเพื่อยังชีพและขาย หากแต่ชาวบ้านในพื้นที่ก็ไม่ได้รุกล้ำหรือทำลายพื้นที่เมืองโบราณอันเป็นเขตอนุรักษ์ของกรมศิลปากร ซึ่งก็เป็นข้อบ่งชี้ได้ถึงการปรับตัวความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันได้

ภาพที่ 7 ร่องน้ำลึกล้อมรอบคูเมืองโบราณ

ภาพที่ 8 ร่องน้ำลึกล้อมรอบคูเมืองโบราณ

ภาพที่ 7 และ 8 เป็นภาพร่องน้ำลึกของคูเมืองที่กั้นระหว่างพื้นที่ด้านในและด้านนอกของหมู่บ้านโคกวัดในปัจจุบัน โดยสภาพพื้นที่จะถูกปกคลุมด้วยต้นไม้หญ้าและเถาวัลย์ที่อยู่ภายใต้การดูแลของหมู่บ้านโคกวัดและวัดอารักขเทวดา (โคกวัด) ส่วนศาสนสถาน โบราณวัตถุและคูเมืองจะอยู่ภายใต้การดูแลของกรมศิลปากร จากสภาพแวดล้อมและร่องน้ำลึกดังภาพข้างต้นบ่งชี้ถึงการคงความคูเมืองและร่องรอยล่องน้ำเมืองโบราณที่อยู่รอบเมืองโบราณให้เป็นสถานที่ที่ปรากฏแก่สายตาแก่ผู้มาพบเห็นและท่องเที่ยวและได้ระลึกถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองโบราณศรีมโหสถตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. รูปแบบวิถีชีวิตของชาวคริสต์ทางเศรษฐกิจ สังคมและการปกครองของชาวบ้านโคกวัด พบว่า วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของชาวคริสต์หมู่บ้านโคกวัดในอดีตจนถึงปัจจุบันมีลักษณะการตั้งบ้านเรือนที่ได้ยึดถือสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญ โดยมีเส้นทางคมนาคมที่ชาวชุมชนโคกวัดใช้เดินทางไปสู่อีกชุมชนหนึ่งด้วยเส้นทางสายหลักหรือเป็นเส้นทางหลวงที่มุ่งสู่ตะวันออกไปยังอำเภอศรีมหาโพธิ ปราจีนบุรี โดยการทำมาหากินในพื้นที่จะมีจัดการพื้นที่ดินให้ชาวคริสต์ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันได้โดยไม่มีความขัดแย้งหรือทะเลาะกันอย่างรุนแรง ปัจจุบันพื้นที่หมู่บ้านโคกวัดสามารถพิจารณาโดยรวมได้ถึงการบริหารจัดพื้นที่ดินของหมู่บ้านได้โดยให้เช่าและจ่ายค่าเช่าให้แก่วัด โดยมีเงื่อนไขและไม่สามารถซื้อหรือขายได้หากแต่มอบเป็นมรดกสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้อาชีพของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัด ส่วนใหญ่แบ่งออกเป็นทำไร่นา ทำสวนส้มโอเป็นส่วนใหญ่และค้าขายเป็นส่วนน้อย

ส่วนรูปแบบวิถีชีวิตทางสังคมและการปกครองของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัด พบว่า การอาศัยอยู่ของชาวคริสต์ได้ส่งผลให้เกิดวิถีชีวิตทางสังคมอย่างเด่นชัดโดยชาวคริสต์นอกจากจะมีประเพณีวันขอบคุณพระเจ้าในทุกเดือนพฤศจิกายนและประเพณีวันคริสต์มาสที่มีทุกเดือนธันวาคมที่เป็นวันทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัด ณ วัดโคกวัด (วัดอารักขเทวดา) แล้วนั้น ชาวคริสต์ยังมีพิธีกรรมทางศาสนาเฉพาะชาวคริสต์และพิธีกรรมทางศาสนาร่วมกับชาวพุทธที่เป็นคนพวนด้วยจนเกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมบางส่วน ได้แก่ พิธีกรรมเสกสุสาน พิธีมิสซา พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีการแต่งงานข้ามศาสนา การร่วมงานศพต่างศาสนา และการร่วมบริจาคสิ่งของและเงินเพื่อบูรณะและพัฒนาวัดกับโรงเรียน เป็นต้น จากพิธีกรรมดังกล่าวได้บ่งชี้ให้เห็นถึงการคงเอกลักษณ์ทางสังคมของชาวคริสต์ที่สืบทอดและผลิตซ้ำต่อ ๆ กันมา อีกทั้งการสืบทอดและการผลิตซ้ำทางประเพณีและพิธีกรรมยังเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้คนรุ่นพ่อแม่ ลูกและหลานที่อยู่ในพื้นที่และนอกพื้นที่หมู่บ้านได้พบปะและเยี่ยมเยือนและระลึกถึงบรรพบุรุษไปในคราวเดียวกันด้วย อีกทั้งชาวคริสต์ที่เป็นคนพวนและคนจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานนั้นได้ร่วมกันสร้างวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นของชาวคริสต์และผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมและประเพณีของชาวลาวพวนและของคนไทยพุทธในปัจจุบันได้ ซึ่งเห็นได้จากลักษณะการอาศัยอยู่แบบกลุ่มโดยตั้งบ้านเรือนอยู่ริมด้านใน

คูเมืองโบราณ (เมืองศรีมโหสถ) และมีการกระจายตัวของบ้านเรือนและเกาะกลุ่มเป็นแนวตามถนนหลวงหมายเลข 3070 โดยบริเวณแนวถนนด้านนอกคูเมืองจะประกอบด้วยชาวจีนและชาวลาวพวน ส่วนพื้นที่ในคูเมืองจะเป็นชาวคริสต์เป็นส่วนมาก การเข้ามาของชาวคริสต์จนก่อตั้งเป็นชุมชนชาวคริสต์และเป็นหมู่บ้านโคกวัดนั้น ได้ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวคริสต์ในรูปแบบพิธีกรรมต่าง ๆ ดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว ชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดยังมีการพบปะกับชาวพวนและชาวจีนที่นับถือศาสนาพุทธอย่างต่อเนื่องจนเกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมและพิธีกรรมระหว่างพิธีกรรมทางคริสต์กับพิธีกรรมทางพุทธขึ้น ได้แก่ พิธีกรรมขึ้นบ้านใหม่ชาวคริสต์ที่สามารถเชิญพระสงฆ์ในศาสนาพุทธมาร่วมพิธีกรรมได้หากสมาชิกในครอบครัวบางส่วนเป็นพุทธและต้องการแต่ทั้งนี้จะยึดหลักการของพิธีกรรมชาวคริสต์เป็นอันดับแรก เป็นต้น

ส่วนรูปแบบการปกครองของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัด จะมีสองรูปแบบ คือ รูปแบบแรก เป็นการปกครองภายใต้ระบบราชการของจังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน ส่วนรูปแบบที่สอง เป็นการปกครองภายใต้ของหลักคำสอนของศาสนาคริสต์เป็นหลัก ซึ่งในรูปแบบหลังนี้ชาวคริสต์จะมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการปกครองอยู่คือ การเข้าร่วมกับพิธีกรรมทางศาสนาประจำ โดยมีบาทหลวงหรือคุณพ่อเป็นแกนกลางหรือผู้นำหลักในการถ่ายทอดคำสอนสอดแทรกไปในพิธีกรรม และการยึดหลักคำสอนอย่างเคร่งครัดและไม่เคร่งครัดขณะประพฤติตนอยู่ในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน ดังนั้นการปกครองของหมู่บ้านโคกวัดจะเห็นได้ว่าจะมีรูปแบบการปกครองหลัก อยู่สองแบบ คือ แบบการปกครองภายใต้ระบบราชการของจังหวัดและแบบการยึดหลักคำสอนทางศาสนาคริสต์

3. อิทธิพลทางวัฒนธรรมของชาวคริสต์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นอื่น ๆ ในและนอกหมู่บ้านโคกวัด ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ พบว่า ชาวคริสต์ที่บ้านโคกวัดมีอัตลักษณ์เป็นของชาวคริสต์อันประกอบด้วย วัฒนธรรมทางศาสนาที่มีสอดแทรกมากับประเพณีคริสต์มาสและประเพณีปีใหม่ ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่ พิธีกรรมมิสซา พิธีกรรมเสกสุสาน พิธีเสกบ้านใหม่ การมีประเพณีและพิธีกรรมของกลุ่มตนเองเฉพาะนั้นได้เชื่อมโยงและเกี่ยวโยงไปถึงหมู่บ้านของชาวพุทธที่มีพื้นที่หมู่บ้านอยู่ติดกัน ได้มีการพบปะแลกเปลี่ยนประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ระหว่างชาวคริสต์กับชาวพุทธร่วมกันโดยถือวาระโอกาสสำคัญ เช่น ประเพณีในวันปีใหม่ พิธีกรรมงานศพ พิธีกรรมงานแต่ง

พิธีงานทอดผ้าป่าของชาวพุทธ เป็นต้น จากกรณีดังกล่าวถือได้ว่าชาวคริสต์และชาวพุทธในหมู่บ้านโคกวัดต่างได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมซึ่งกันและกันจนเกิดการผสมกลมกลืนกันได้ที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติที่คนหนึ่งสมาชิกครอบครัวเป็นคริสต์และเป็นพุทธ หรือความเป็นเพื่อนบ้านมักคุ้นระหว่างชาวคริสต์กับชาวพุทธ หรือความสัมพันธ์ทางการค้าขายต่อกันระหว่างชาวคริสต์กับชาวพุทธ หรือการไหลบ่าของของวัฒนธรรมตะวันตกที่ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น มือถือ อินเทอร์เนต, เฟสบุ๊ค, ไลน์ ซึ่งกรณีดังกล่าวย่อมส่งผลให้ชาวคริสต์กับชาวพุทธต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ซึ่งพิจารณาได้จากการมีวัฒนธรรมและประเพณีร่วมกัน

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมและประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวคริสต์ยังคงมีการดำรงอยู่ในปัจจุบันและยังมีการสืบทอดและผลิตซ้ำในหมู่ชาวคริสต์บ้านโคกวัดอยู่บ่อยครั้ง และมีอิทธิพลต่อจิตใจแก่ชาวคริสต์ที่เป็นคนรุ่นพ่อแม่และรุ่นลูกและหลานได้มีโอกาสมาพบปะเยี่ยมเยือนกันภายในครอบครัว ตลอดจนยังมีอิทธิพลต่อชาวหมู่บ้านโคกวัดและหมู่บ้านใกล้เคียงที่เป็นชาวพุทธผ่านความสัมพันธ์เครือญาติ การแต่งงาน งานศพให้มีประเพณีและพิธีกรรมร่วมกันได้ในบางพิธีกรรม แม้ว่ามุมมองของชาวพุทธบางคนที่มีต่อชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดในอดีตจะปรากฏออกมาในลักษณะเหินห่างและไม่ยุ่งเกี่ยวกันแต่ก็เป็นสิ่งที่พยายามมองข้ามและปรับตัวของคนรุ่นเก่า

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยสรุปประเด็นการอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. พัฒนาการตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัด ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี พบว่า หมู่บ้านโคกวัดมีการรวมกลุ่มเป็นก้อนที่ประกอบไปด้วย ชาวจีน ชาวลาวและคนในพื้นถิ่น (คนไทย) ซึ่งสะท้อนได้จากการปรากฏร่องรอยการตั้งถิ่นฐานและที่อยู่อาศัยเป็นลักษณะกลุ่ม กระจายตามริมคลองไผ่ชะเลือด-คู้ลำพัน ริมถนนหลวงหมายเลข 3070 และริมคูเมืองโบราณ โดยมีปัจจัยที่เอื้อต่อการตั้งถิ่นฐานคือ

ปัจจัยทางกายภาพแวดล้อม ที่มีชาวลาวพวนและชาวจีนที่นับถือคริสต์อาศัยอยู่มาก่อนจะมีการตั้งเป็นหมู่บ้านโคกวัด โดยจะมีลักษณะเป็นกลุ่มและชุมชนเล็ก ๆ มาก่อน โดยอาศัยอยู่ประมาณร้อยกว่าคน โดยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการก่อตัวขึ้นของชาวคริสต์บ้านโคกวัดมีดังนี้ การมีคลองไผ่เชดหรือคลองลำผักชี อันเป็นคลองน้ำสาขาของคลองบางพลวงที่มีต้นน้ำมาจากแม่น้ำบางปะกง โดยคลองไผ่เชดถือเป็นแหล่งน้ำที่ชาวคริสต์บ้านโคกวัดเคยใช้อุปโภคและบริโภค แต่ปัจจุบันนี้แม่น้ำสายคลองไผ่เชดได้แห้งขอดและตื้นเขินบ้างแล้ว และการมีถนนหลวงหมายเลข 3070 ซึ่งเป็นเส้นทางหลักไว้ใช้สัญจรไปมาและติดต่อกับคนนอกพื้นที่ได้ เพราะถนนหลวงเส้นนี้มีความยาวมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกเพื่อมุ่งสู่อำเภอศรีมหาโพธิจนถึงแม่น้ำบางปะกง และเมืองสระแก้วจนมุ่งสู่พรมแดนข้ามประเทศกัมพูชาได้

ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยทางวัฒนธรรมและการปกครองของชุมชนโคกวัดที่เป็นคนต่างภาษาและภาษาเดียวเคยอาศัยอยู่มาก่อนแล้ว ดังที่ บาทหลวงลือชัย จันทร์โป๊ เจ้าอาวาสวัดวัดอารักขเทวดา (วัดโคกวัด) ได้ให้ข้อมูลว่า *“เมื่อก่อนพื้นที่บริเวณนี้เป็นป่าดอนมาก่อน และก็มีทุ่งนาบ้าง ส่วนใหญ่จะเป็นป่าละเมาะที่มีผู้คนบางส่วนที่นับถือคริสต์อาศัยอยู่ก่อนแล้ว”* (บาทหลวงลือชัย จันทร์โป๊, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2561) จากกรณีดังกล่าวย่อมบ่งชี้ได้ถึงสภาพแวดล้อมในขณะนั้นว่า พื้นที่ที่เป็นป่าดอนท้องทุ่งนาและคลองน้ำไผ่ชะเลือดมีความอุดมสมบูรณ์พอเหมาะที่ถูกเลือกให้เป็นที่ตั้งบ้านเรือนเพื่ออยู่อาศัยของชาวคริสต์ หากแต่พิจารณาในแง่ประวัติศาสตร์อีกด้านของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดที่เลือกอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็นดอนป่าและท้องทุ่งนานี้นั้นจะด้วยเหตุผลทางการปกครองของเจ้าเมืองหรือข้าหลวงเมืองปราจีนบุรีในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 ที่กีดกันชาวคริสต์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สยามหรือเมืองปราจีนบุรี อันเป็นเหตุผลมาจากสงครามระหว่างสยามกับญวนเพื่อชิงอำนาจเหนือเขมร ซึ่งเป็นช่วงที่ฝรั่งเศสได้เริ่มแผ่ขยายอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองและศาสนาคริสต์มาทางเขมร ญวนและสยาม และนั่นก็น่าจะเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชาวคริสต์ที่อาศัยอยู่ในป่าดอนและท้องนาบริเวณโคกวัดนี้ต่างต้องใช้สภาพแวดล้อมของพื้นที่ป่าเป็นที่หลบซ่อนจากอำนาจทางการเมืองการปกครอง ซึ่งกรณีดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกมลพร กีรติยะอังกูร (2555) ที่อธิบายว่า“ปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางวัฒนธรรม

มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานเพราะมีพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์จนนำไปสู่การเกิดวัฒนธรรมที่มีแหล่งโบราณคดีที่เป็นเครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วยเขมรและเครื่องแก้วของชาวดงแม่นางเมือง อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

ซึ่งหากพิจารณาแล้วการมาอาศัยอยู่ร่วมกันของชาวลาวพวนและชาวจีนกับชาวไทยแล้วย่อมส่งผลให้เกิดการผสมกลมกลืนทางชาติพันธุ์และเชื้อชาติขึ้น จนกลายเป็นคนลาวพวน คนจีนที่มีสัญชาติไทยหรือเรียกอีกว่า “คนไทยพวนหรือคนไทยจีน” ซึ่งการเข้ามาของชาวลาวพวนและชาวจีนต่างนับถือศาสนาคริสต์กลายเป็นชาวคริสต์ส่วนหนึ่งขึ้นในชุมชนโคกวัด และต่างดำเนินวิถีชีวิตตามแนวทางของหลักศาสนาคริสต์โดยการนำของคุณพ่อหรือบาทหลวงและมิชชันนารี ณ วัดโคกวัด นอกจากนี้ข้อบ่งชี้อีกประเด็นที่ได้จากการเก็บข้อมูล คือ การที่คุณพ่อมาร์แตงและคุณพ่อดาเนียลได้เดินทางเข้ามาเผยแพร่ศาสนาในแถบจังหวัดปราจีนบุรี บริเวณพื้นที่ดงกระทงยามและหาดสะแกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1859 (พ.ศ. 2402) จนนำไปสู่การจัดสร้างศูนย์ดูแลเด็กและวัดนักบุญอักแนสหาดสะแกนั้น และส่งความตั้งใจผ่านคุณพ่อเชแลนติลและชาวจีนบางส่วนจนนำไปสู่การบุกเบิกตั้งชุมชนโคกวัดขึ้นในปัจจุบัน ยิ่งทำให้เห็นภาพความเชื่อมโยงการเข้ามาของชาวคริสต์ตั้งแต่สมัยอยุธยาสู่กรุงรัตนโกสินทร์และปัจจุบันได้ชัดเจนดังภาพของโบสถ์คริสต์การเข้ามาของชาวคริสต์จนก่อตั้งเป็นชุมชนชาวคริสต์และเป็นหมู่บ้านโคกวัดนั้นได้ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดขึ้นอันนำไปสู่การใช้หลักคำสอนของศาสนาคริสต์เป็นแนวทางในการปกครองชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดอีกด้วย

2. รูปแบบวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคมและการปกครองของชุมชนชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัด จากพัฒนาการการก่อตัวของชุมชนชาวคริสต์โคกวัดจนกลายเป็นหมู่บ้านชาวคริสต์โคกวัดที่ประกอบไปด้วยชาวลาวพวนและชาวจีนมาอาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ แล้วค่อย ๆขยายจำนวนประชากรและบ้านเรือนตามแนวทางหรือริมถนน ริมคลองและรอบคูเมืองโบราณ (เมืองศรีมโหสถ) เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังมีการสร้างโบสถ์คริสต์ วัดคริสต์และโรงเรียนวัดคริสต์ขึ้นอีกด้วย ซึ่งหากพิจารณาจากโครงสร้างของชุมชนชาวคริสต์ที่มีหมู่บ้านชาวคริสต์โคกวัดเพียงมิติเดียวย่อมไม่อาจเป็นการเพียงพอที่จะทำให้เห็นภาพและเข้าใจวิถีชีวิตของชาวคริสต์หมู่บ้านโคกวัด ดังนั้นการที่หมู่บ้านชาวคริสต์โคกวัดได้สร้างวัดคริสต์โคกวัดและโรงเรียนคริสต์โคกวัดขึ้น ซึ่งพบว่า

วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของชาวคริสต์หมู่บ้านโคกวัดในอดีตจนถึงปัจจุบัน จะบ่งชี้ให้เห็นถึงลักษณะการตั้งบ้านเรือนที่ได้ยึดถือสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญ โดยสังเกตได้จากเส้นทางคมนาคมที่ชาวชุมชนโคกวัดใช้เดินทางไปสู่อีกชุมชนหนึ่งด้วยเส้นทางสายหลักหรือเป็นเส้นทางหลวงที่มุ่งสู่ตะวันออกไปยังอำเภอศรีมหาโพธิ ปราจีนบุรี ผนวกกับการเลือกสภาพพื้นที่ที่เป็นป่าดอนกว้างและมีคลองน้ำไหลผ่านเป็นที่ตั้งอยู่อาศัย หากแต่เดิมทีรูปแบบวิถีชีวิตของชาวคริสต์หมู่บ้านโคกวัด ในอดีตนั้นบุคคลที่มีบทบาทหลักในการเลือกพื้นที่ตั้งที่อยู่อาศัยจนกลายเป็นหมู่บ้านโคกวัดในปัจจุบัน โดยกรณีดังกล่าวบ่งบอกได้ถึงแนวทางหรือวิธีคิดของผู้นำทางศาสนาหรือคุณพ่อในสมัยอดีตที่มองอนาคตการอาศัยของชาวคริสต์และการทำมาหากินในพื้นที่ โดยเฉพาะการจัดการพื้นที่ดินให้ชาวคริสต์ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันได้โดยไม่มีความขัดแย้งหรือทะเลาะกันอย่างรุนแรง ปัจจุบันพื้นที่หมู่บ้านโคกวัดสามารถพิจารณาโดยรวมได้ถึงการบริหารจัดพื้นที่ดินของหมู่บ้านได้ คือ บริเวณพื้นที่นอกริมคูเมืองโบราณ (ศรีมโหสถ) และระหว่างถนนหลวงหมายเลข 3070 ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นา ขณะที่พื้นที่ดินในบริเวณคูเมืองโบราณ (ศรีมโหสถ) จะถูกจัดให้เป็นพื้นที่สวนเป็นส่วนใหญ่ หากแต่บ้านเรือนหลังใดจะทำการค้าก็จะถูกจัดให้เป็นร้านค้าหรือการพานิชย์เพื่อกำไรก็จะจัดให้มีการบริหารจัดการที่แตกต่างจากพื้นที่นาและที่สวน จากกรณีพื้นที่ดินทั้งหมดในหมู่บ้านโคก ถือว่าวัดอารักขเทวดา (โคกวัด) เป็นเจ้าของพื้นที่ดินทั้งหมด ทั้งนี้ด้วยเหตุผลมาจากการจับจองพื้นที่ของบาทหลวงมาร์แตงและคุณพ่อองค์ถัดมาตามลำดับได้รับเป็นมรดกตกทอดของวัดมา แต่ทั้งนี้ทางวัดก็ได้มีรูปแบบการบริหารจัดการด้วยการจัดสรรพื้นที่ให้ชาวบ้านที่นับถือคริสต์ได้อยู่อาศัย โดยให้เช่าและจ่ายค่าเช่าให้แก่วัด ดังที่ นายซโยดม โยธารักษ์ ได้ให้ข้อมูลว่า และนั่นย่อมบ่งชี้ได้ว่า วัดอารักขเทวดา (โคกวัด) กับหมู่บ้านโคกวัดได้อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีหลักมีเกณฑ์มีขั้นตอน มีแบบแผนชีวิต ถึงแม้ว่าทัศนคติของชาวคริสต์ที่เป็นชาวลาวพวนกับชาวจีนที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่นี้มาก่อนบาทหลวง แต่ก็ยอมรับและให้ความสำคัญกับคุณพ่อและบาทหลวงและมิชชันนารี ทั้งนี้ด้วยเพราะความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณผนวกกับการใช้หลักการจัดสรรปันส่วนพื้นที่อยู่อาศัยให้แก่ชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดได้อย่างลงตัวโดยมีเงื่อนไขและไม่สามารถซื้อหรือขายได้หากแต่มอบเป็นมรดกสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภรัตน์ ตี่คะกุล (2547)

ที่อธิบายว่า ปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางเศรษฐกิจส่งผลทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของชาวเมืองโบราณซำจำปาเพราะมีพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์และพื้นที่ที่เป็นช่องเขาขาดที่เป็นเส้นทางการค้าโบราณของชาวเมืองโบราณซำจำปา

ส่วนรูปแบบวิถีชีวิตทางสังคมและการปกครองของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดที่มีพัฒนาการจากการเข้ามาของชาวคริสต์จนนำไปสู่การเลือกพื้นที่อยู่อาศัยกลายเป็นหมู่บ้านโคกวัดในปัจจุบัน นอกจากนี้การอาศัยอยู่ของชาวคริสต์ได้ส่งผลให้เกิดวิถีชีวิตทางสังคมและการปกครองอย่างเด่นชัด โดยพิจารณาได้จากการมีวัฒนธรรมและประเพณีของชาวคริสต์ที่เป็นเอกลักษณ์และค่อย ๆสืบสานต่อ ๆกันจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งเพราะความเป็นชาวคริสต์ที่เป็นคนพวนและคนจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่เริ่มแรกนั้นอาจทำให้วัฒนธรรมและประเพณีที่มีเป็นของชาวคริสต์ถูกผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมและประเพณีของชาวลาวพวนและของคนไทยพุทธในปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้ว่ารูปแบบวิถีชีวิตทางสังคมจะเริ่มต้นที่ลักษณะการตั้งบ้านเรือนเป็น 2 แบบ คือ

แบบแรกมีลักษณะการอาศัยอยู่แบบกลุ่มโดยตั้งบ้านเรือนอยู่ริมด้านในคูเมืองโบราณ (เมืองศรีมโหสถ) ส่วนใหญ่จะเป็นชาวลาวพวนผสมกับชาวจีน

แบบลักษณะที่สอง จะเป็นแบบกระจายตัวของบ้านเรือนและเกาะกลุ่มเป็นแนวตามถนนหลวงหมายเลข 3070 โดยบริเวณนี้จะประกอบด้วยชาวจีนและชาวลาวพวนเป็นส่วนใหญ่

จากลักษณะทั้งสองแบบดังกล่าวส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างวัดอารักขเทวดากับชาวคริสต์หมู่บ้านโคกวัดขึ้น ได้สะท้อนผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีทางศาสนาของชาวคริสต์ที่ประกอบด้วย

1) ศูนย์กลางความศรัทธาทางศาสนา กล่าวคือ ชาวบ้านโคกวัดที่นับถือคริสต์มีเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านในอดีตนับถือคริสต์ คือ ความยากจน ดังที่ ชโยดม โยธารักษ์ ได้ให้ข้อมูลว่า *“เดิมทีมีชาวคริสต์ที่เป็นชาวลาวพวนและชาวจีน แต่หลัง ๆมาเริ่มมีคนนับถือคริสต์มากขึ้นส่วนหนึ่งมาจากความยากจน”* (ชโยดม โยธารักษ์, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2561) จากกรณีดังกล่าวบ่งชี้ได้ถึงแรงจูงใจของชาวบ้านที่มุ่งสู่ความเป็นคริสต์จนทำให้มีชาวบ้านที่นับถือคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดมีประมาณ 800–900 คน อีกทั้งเหตุผลที่มีความเป็นไปได้เช่นกันคือ หลักคำสอนของพระเยซูที่ได้มอบไว้ให้แก่ชาวคริสต์

ทั่วโลก และนั่นยิ่งทำให้ชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดต่างก็เป็นที่เข้าใจกันว่าโบสถ์คริสต์เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และศูนย์รวมทางวัฒนธรรมและประเพณีของชาวคริสต์ที่ทุกคนต่างต้องมาร่วมแสดงออกถึงความเคารพและเชื่อในพระเจ้า แต่อีกด้านหนึ่งความสัมพันธ์ระหว่างชาวคริสต์กับวัดอารักขเทวดาโคกวัดในอดีตได้สะท้อนให้เห็นถึงความเคารพซึ่งกันและกันแบบเคร่งครัดไปในตัว ดังที่คุณพ่อลือชัย จันทร์โป้ ให้ข้อมูลว่า “ปี ค.ศ. 1960 มีการปฏิรูปศาสนาคริสต์คาทอลิคของวาติกันขึ้นและเป็นการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 มีสาระสำคัญ คือ

(1) บาทหลวงอยู่ร่วมกับมนุษย์ บาทหลวงหันหน้าสู่ประชาชนในการทำพิธีทางศาสนา
(2) บทสวดภาษาท้องถิ่นเริ่มเข้ามา คาทอลิคได้เลิกใช้ภาษาลาติน
(3) ชาวบ้านไปดูหนังฟังเพลงได้ ไม่ได้ควบคุมเหมือนเก่า
(4) เป็นการลดอำนาจและบทบาทของบาทหลวงที่อยู่เหนือชาวบ้าน
(5) ศาสนสัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ เช่น พุทธ และมุสลิม”

จากกรณีดังกล่าวบ่งชี้ได้ถึงลักษณะการปกครองทางศาสนาของชาวคริสต์ผ่านตัวแทนของพระผู้เป็นเจ้าและโบสถ์คริสต์เป็นศูนย์รวมความเชื่อและความศรัทธาของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดอันจะนำไปสู่รูปแบบวิถีชีวิตที่เคร่งครัดทางวัฒนธรรมและประเพณีของชาวคริสต์ เช่น ในอดีตห้ามชาวบ้านไปดูหนังฟังเพลงนอกหมู่บ้าน เป็นต้น อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่า โบสถ์คริสต์นอกจากจะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แล้วยังถือเป็นสถานที่ที่เรียกว่า “บ้านของพระผู้เป็นเจ้า” ที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนาของชาวคริสต์ที่เรียกว่า “พิธีมิสซา” ที่มีขึ้นทุกวันอาทิตย์เพื่อให้ชาวคริสต์ทุกคนได้ระลึกถึงพระเจ้า อีกทั้งยังเป็นอบรมและปลูกฝังหลักคำสอนและแนวทางการดำเนินวิถีชีวิตไปในคราวเดียวกันด้วย ดังนั้นโบสถ์คริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาที่มีความโดดเด่นในตำบลโคกปีบ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลทางประวัติศาสตร์ของสยามในช่วงสงครามอินโดจีนหรือสงครามโลกครั้งที่ 2 (ค.ศ. 939–1945) ถึงสงครามเย็น (ค.ศ. 1945–1990) ที่อิทธิพลของสงครามได้ส่งผลให้โบสถ์คริสต์แห่งนี้ได้เปลี่ยนแปลงอาคารมาแล้วถึงสามครั้ง

2) การสืบทอดทางวัฒนธรรมและประเพณี กล่าวคือ ชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดได้อาศัยอยู่ร่วมกันโดยมีรูปแบบวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายตามฐานะ แต่สิ่งที่บ่งชี้ให้เห็นภาพถึงการอยู่ร่วมกันโดยมีวัฒนธรรมและประเพณีร่วมกัน ได้แก่ ประเพณีมิสซา ประเพณีเสกสุสานและเสกบ้านใหม่ ประเพณีคริสต์มาส ประเพณีปีใหม่ ซึ่งกรณีดังกล่าวพิจารณาได้เป็นสองกรณีดังนี้

(1) ประเพณีมิสซา ถือเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาและเป็นพิธีบูชาขอบพระคุณในความเป็นหนึ่งเดียวกันของชาวคริสต์ โดยมีองค์พระเยซูเจ้าเองเป็นเครื่องบูชาเพื่อ ไถ่บาปแทนเรามนุษย์ อาศัยพระกาย และพระโลหิต ที่ยอมสละและพลีชีวิตเพื่อชาวคริสต์ ดังนั้นพิธีมิสซาจึงเป็นพิธีของส่วนรวมที่ขอบพระคุณพระเจ้าที่ได้ทรงประทานพระบุตรของพระองค์ลงมาไถ่บาปแทนทุกคนที่ที่จัดทำขึ้นในโบสถ์คริสต์ โดยเฉพาะโบสถ์คริสต์วัดอารักขเทวดาโคกวัด หมู่บ้านโคกวัด ได้จัดทำขึ้นในทุกวันอาทิตย์ เพื่อให้ชาวคริสต์ทุกวัยได้มาร่วมกันระลึกถึงพระผู้เป็นเจ้า หากแต่ชาวคริสต์คนใดไม่สะดวกที่จะมาร่วมกับญาติ ๆก็ไม่เป็นไร สามารถมาร่วมในวันอื่น ๆได้ตามความสะดวก ดังที่ ลุงพาณุ โยธารักษ์ ได้ให้ข้อมูลว่า “วันมิสซาถือเป็นวันขอพรจากพระเจ้าของทุกคนและทุกครอบครัวที่เป็นชาวคริสต์ โดยจะมาพร้อมเพรียงกัน ใครไม่สะดวก คราวถัดไปค่อยมาก็ได้” (พาณุ โยธารักษ์, สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2562) ซึ่งกรณีดังกล่าวบ่งชี้ได้ถึงความสัมพันธ์ของชาวคริสต์ที่มีประเพณีมิสซาเป็นพิธีและเป็นศูนย์กลางในการพบปะกันและร่วมมือร่วมใจกัน อีกทั้งยังเป็นสายใยแห่งความผูกพันทางครอบครัวได้อย่างเด่นชัดของชุมชนชาวคริสต์หมู่บ้านโคกวัด

(2) ประเพณีเสกสุสาน (เสกป่าช้า) ถือเป็นประเพณีที่อยู่คู่กับชาวคริสต์ที่มีขึ้นทุกต้นเดือนพฤศจิกายนของทุกปี เช่นเดียวกันวัดอารักขเทวดาโคกวัด หมู่บ้านโคกวัด ได้จัดประเพณีเสกสุสานขึ้นและสืบทอดเป็นมรดกตั้งแต่กำเนิดชุมชนโคกวัดจนถึงปัจจุบัน โดยพื้นที่ดินที่จะใช้เป็นสุสานจะเป็นของวัดอารักขเทวดาโคกวัด และถูกจัดสรรโดยวัดและหมู่บ้าน โดยลักษณะการจัดสรรที่ดินสำหรับเป็นสุสานนั้นจะจัดไว้ด้านนอกของหมู่บ้านโคกวัดทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน สุสานหรือป่าช้าของชาวคริสต์จะนิยมฝังศพของผู้เสียชีวิตมากกว่าเผา ซึ่งมีความแตกต่างจากพิธีของชาวพุทธที่เผาศพของผู้ตายตามประเพณี แต่จะมีความแตกต่างกันในรายละเอียด กล่าวคือ ชาวคริสต์

ใดที่เสียชีวิตก็จะถูกนำไปทำพิธีฝั่งศพที่สุสาน โดยเบื้องต้นญาติของผู้เสียชีวิตจะติดต่อทางวัดอารักขเทวดาโคกวัดเพื่อซื้อที่ดินในสุสานไว้ฝังศพ ดังที่ ลุงพาณุ โยธารักษ์ ผู้ดูแลสุสานได้ให้ข้อมูลว่า “เมื่อมีการเสียชีวิตของชาวคริสต์ ญาติจะมาติดต่อทางวัดฯเพื่อซื้อที่ดินไว้ฝังศพจำนวน 8,500 บาท โดยลักษณะการฝังศพในที่ดินจะวางเป็นแนวนอนและเรียงชิดกันโดยกำหนดให้ศีรษะผู้เสียชีวิตชนกัน” (พาณุ โยธารักษ์, สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2562) นอกจากนี้หากสังเกตพื้นที่โดยรวมของสุสานชาวคริสต์ที่มีอยู่ในพื้นที่สุสานแล้วจะประกอบไปด้วย 4 ส่วน คือ

(1) บริเวณของหลุมพระศพของนักบวชและบาทหลวงที่อยู่ใกล้เวทีพิธีทางศาสนา

(2) บริเวณของหลุมศพของชาวคริสต์เต็มพื้นที่สองด้านข้างเวทีพิธีทางศาสนา

(3) บริเวณของหลุมศพของเด็ก มีขนาดเล็ก จะอยู่ติดแนวรั้วกำแพงหรือรั้วต้นไม้

(4) บริเวณของหลุมศพที่อยู่ห่างออกไปติดแนวรั้วหรือนอกแนวรั้ว ซึ่งมีลักษณะทรุดโทรมขาดการดูแล มีเถาวัลย์ปกคลุม สภาพหลุมศพผุพัง

ซึ่งสภาพหลุมศพในสุสานสะท้อนให้เห็นภาพความเป็นระเบียบทางสังคม ความกตัญญู ความระลึกถึงบรรพชนที่ล่วงลับ การให้ทานและความสามัคคีของสมาชิกในครอบครัวและเครือญาติที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน แต่ที่เป็นข้อสังเกตสำหรับหลุมศพที่ห่างออกไปได้เป็นข้อบ่งชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างกับหลุมศพทั่วไป นั่นคือ การขาดการดูจากญาติและครอบครัวหรือเรื่องประเด็นอื่น ดังที่ ขวัญพนา ภู่ระย้า ได้ให้ข้อมูลว่า “หลุมศพที่ห่างออกไปและอยู่สภาพทรุดโทรมนั้นเกิดจากการที่บุคคลนั้นขณะที่มีชีวิตอยู่อาจไม่เคร่งครัดในหลักคำสอนของชาวคริสต์มากนัก มีพฤติกรรมออกแนวเมาเหล้า หรือไม่นิยมเข้าโบสถ์ถือศีล เมื่อเสียชีวิตก็จะไม่ค่อยมีใครสนใจและจะเป็นที่รับรู้กันในหมู่ชาวคริสต์ของหมู่บ้าน แต่มีไม่มากหรอก” (ขวัญพนา ภู่ระย้า, Interview 10 ตุลาคม 2019) จากลักษณะของหลุมศพดังกล่าวกลับมีความคล้ายคลึงจากที่ ลุงพาณุ โยธารักษ์ ได้ให้ข้อมูลว่า “หลุมศพที่อยู่ห่างออกไปจากหลุมศพของชาวคริสต์ส่วนใหญ่นั้น

จะเป็นลักษณะที่ถูกเนรเทศหรือพวกนอกรีตก็ว่าได้" (พาณุ โยธารักษ์, สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2562) จากลักษณะดังกล่าวบ่งชี้ได้ถึงความเข้าร่องเข้ารอยตามหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ที่เป็นคนส่วนใหญ่ของชาวคริสต์หมู่บ้านโคกวัด หากแต่จะมีเพียงไม่คนที่มีพฤติกรรมที่ผิดแผกแตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ ซึ่งชาวคริสต์และวัดอารักขเทวดาก็มีแนวทางในการปกครองที่แตกต่างกันออกไป

หากเปรียบเทียบพิธีศพของศาสนาพุทธย่อมชี้ให้เห็นถึงความเรียบง่ายกับความซับซ้อนในพิธี กล่าวคือ พิธีศพศาสนาคริสต์จะเชิญบาทหลวงมาสวดในงานศพและนำไปประกอบพิธีฝังศพอันเป็นเสร็จพิธี หากแต่พิธีศพแบบพุทธจะมีนิมนต์พระสงฆ์จำนวน 5 รูปมาสวดเพื่อส่งดวงวิญญาณสู่ภพภูมิเป็นจำนวน 3-7 วันตามความประสงค์ของญาติ ๆผู้เสียชีวิต อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มงบประมาณในพิธีสวดอีกด้วย ดังที่นางสำราญ พินิจพรประภา ได้ให้ข้อมูลว่า "พิธีฝังศพของชาวคริสต์จะนิยมฝังมากกว่าเผาหรือไม่เผาเลย เว้นเสียแต่ว่าจะมีพื้นที่จำกัด และทางวัดคริสต์ได้ปรึกษากับญาติแล้วจึงประกอบพิธีเผาและนำอัฐิเก็บไว้ในกำแพงของสุสาน แต่พิธีศพของพุทธจะเผาไม่ฝังและมีค่าใช้จ่ายมาก" (สำราญ พินิจพรประภา, สัมภาษณ์, 29 ตุลาคม 2562)

ดังนั้นเมื่อที่ดินส่วนหนึ่งของวัดอารักขเทวดาโคกวัด ได้กลายเป็นสุสานหรือที่ฝังศพชาวคริสต์หมู่บ้านโคกวัดแล้ว การทำพิธีเสกสุสานจึงเกิดขึ้นเป็นประเพณีทุกปีเพื่อระลึกถึงญาติ ๆที่ล่วงลับไปแล้ว โดยจะมีครอบครัวและญาติ ๆมาร่วมพิธีกันอย่างพร้อมเพรียงตามวันและเวลาที่นัดหมายจากทางวัดฯ ซึ่งในพิธีดังกล่าวจะประกอบไปด้วยการตกแต่งหลุมศพด้วยดอกไม้และจุดเทียนที่หลากหลายสีสันและวางอยู่บนหลุมศพแต่ละหลุม พร้อมกับมีครอบครัวและญาติยืนและนั่งคอยทำพิธีเมื่อถึงเวลาสวดของคณะบาทหลวง ในขณะที่อีกด้านบนเวทีตรงกลางของสุสานจะมีสัญลักษณ์ไม้กางเขนและพระเยซูเจ้าประดิษฐ์สถานอยู่บนเวทีและมีคณะบาทหลวงพร้อมที่จะประกอบพิธีเสกสุสาน ทั้งนี้ยังมีบาทหลวงหรือคุณพ่อได้จัดแท่นสำหรับชาวคริสต์เพื่อสารภาพบาปหรือขอพรจากคุณพ่อ ณ บริเวณที่จัดไว้ให้ในสุสานด้วย ซึ่งหากพิจารณากรณีดังกล่าวแล้วพิธีเสกสุสานหรือพิธีเสกป่าช้า ย่อมเป็นวัฒนธรรมและประเพณีหนึ่งที่ชาวคริสต์ไม่เฉพาะหมู่บ้านโคกวัดที่ร่วมใจกันสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีจนถึงปัจจุบันจนกลายเป็นอัตลักษณ์ของชาวคริสต์ที่มีความแตกต่างจากกลุ่มคนที่ต่างศาสนา นอกจากนี้ชาวบ้านคริสต์

บ้านโคกวัดยังมีประเพณีอีกด้านหนึ่งที่ปฏิบัติต่อกันแบบไม่ต่อเนื่อง แต่ก็ถือว่าเป็นประเพณีหนึ่งของชาวคริสต์ นั่นคือ การเสกบ้านใหม่หรือการขึ้นบ้านใหม่ของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัด กล่าวคือ เมื่อปรากฏว่ามีชาวคริสต์ในหมู่บ้านคนใดจะสร้างบ้านใหม่และจะเข้าอาศัยอยู่หรือขึ้นบ้านใหม่ ดังที่ ยายบุญสม โยธารักษ์ วัย 80 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า “เมื่อมีเสกบ้านใหม่หรือสร้างบ้านใหม่ เจ้าภาพต้องเชิญคุณพ่อหรือบาทหลวงมาเสกบ้านใหม่หรือมาสวดให้พรในการขึ้นบ้านใหม่เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้อาศัยหรือชาวคริสต์ในบ้านหลังไหนไม่สบายหรือไปวัดไม่ได้ คุณพ่อก็จะถือเป็นหน้าที่ที่ต้องมาเยี่ยมและสวดมนต์ให้พรบุคคลนั้น” (บุญสม โยธารักษ์, สัมภาษณ์, 29 ตุลาคม 2562) จากกรณีดังกล่าวย่อมสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์เฉพาะของชาวคริสต์ที่หมู่บ้านโคกวัดที่ต่างพึ่งพาอาศัยกันทั้งวัดและชาวบ้านในหมู่บ้านโคกวัดได้อย่างลงตัว ถึงแม้ว่าการอยู่ร่วมกันของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดจะประกอบไปด้วยชาวบ้านสามส่วน คือ ชาวลาวพวนและชาวจีนที่เป็นคริสต์ที่เป็นคนรุ่นเก่าหรือคนรุ่นพ่อแม่กับคนรุ่นลูกหลาน แต่ในการอยู่ร่วมกันของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดยังสะท้อนให้เห็นภาพการเคลื่อนไหวของรูปแบบการดำรงชีวิตโดยมีศูนย์กลางสองประการที่ส่งผลให้เกิดการพบปะกันของชาวคริสต์ที่เป็นทั้งคนรุ่นพ่อแม่กับคนรุ่นลูกหลานที่อยู่ห่างกันคือ ศูนย์กลางทางศาสนาคริสต์ที่มีประเพณีประจำปีของวัดอารักขเทวดาโคกวัด กับการศูนย์กลางทางครอบครัวและญาติในหมู่บ้านโคกวัด

3. อิทธิพลทางวัฒนธรรมของชาวคริสต์กับวัฒนธรรมท้องถิ่นอื่น ๆในและนอกหมู่บ้านโคกวัด ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีอัตลักษณ์เป็นของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดอันประกอบด้วย วัฒนธรรมทางศาสนาที่มีประเพณีมิสซา ประเพณีเสกสุสาน เสกบ้านใหม่ ประเพณีคริสต์มาและประเพณีปีใหม่ ซึ่งประเพณีเหล่านี้ได้เป็นส่วนสำคัญในการร้อยรัดความเคารพและศรัทธาของชาวบ้านหมู่บ้านโคกวัดที่ต่อพระผู้เป็นเจ้าและครอบครัวและญาติเป็นอย่างดี แต่มีอีกประเด็นหนึ่งที่ส่งผลให้วัฒนธรรมและประเพณีของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดต้องมีการเปลี่ยนแปลงและปรับสภาพความก้าวหน้าของสังคมและเศรษฐกิจ นั่นก็คือการเผชิญกับอิทธิพลของวัฒนธรรมและประเพณีจากภายนอกหมู่บ้านที่เป็นของชาวพุทธหรือของสังคมสมัยใหม่จากกรุงเทพฯ โดยประกอบด้วยกลุ่มคนเก่ากับคนรุ่นใหม่ที่นับถือคริสต์ กล่าวคือ กลุ่มคนรุ่นเก่า คือคนรุ่นปู่ ย่า ตาและยาย ที่ยังอาศัยอยู่ในหมู่บ้านโคกวัดใน ทั้งนี้

การมีอาชีพทำสวนและทำนาของชาวบ้านในหมู่บ้านโคกวัดอาจเป็นอาชีพที่คนรุ่นลูกรุ่นหลานไม่อาจทำได้หากเทียบกับอาชีพที่มีรายได้ประจำเดือนที่แน่นอน ซึ่งคนพ่อรุ่นแม่ก็ต้องคงรักษาอาชีพต่อไป แต่ทั้งนี้การดำรงวิถีชีวิตของชาวคริสต์ที่เป็นคนรุ่นเก่า ย่อมคงไว้ซึ่งคุณค่าแห่งวัฒนธรรมและประเพณีที่ได้รับสืบทอดต่อ ๆมาจากคนรุ่นพ่อแม่อีกทอดหนึ่ง ผนวกกับความเคร่งครัดในศาสนาคริสต์ของชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกที่ส่งผลให้ความผูกพันระหว่างสมาชิกในครัวเรือนและอาชีพมีมาก แต่ในความเป็นคริสต์ของชาวโคกวัดก็ต้องเผชิญกับกลุ่มคนนอกหมู่บ้านที่เป็นชาวพุทธ ซึ่งมุมมองของชาวพุทธที่มีต่อชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดในอดีตจะปรากฏออกมาในลักษณะเหินห่างไม่ยุ่งเกี่ยวกัน แต่กรณีดังกล่าวก็มีความคล้ายคลึงกันแต่ก็ต่างประเด็นกันในเรื่องช่วงเวลา ซึ่งหากพิจารณาทั้งสองประเด็นข้างต้นย่อมชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของกลุ่มคนรุ่นเก่าที่ตระหนักถึงความลำบากในสมัยอดีตที่ต้องเผชิญกับอิทธิพลจากนโยบายของรัฐอันเป็นมาจากภัยคุกคามของแนวคิดคอมมิวนิสต์และเพื่อนบ้านชาวพุทธที่มองเป็นอื่น

สำหรับกลุ่มบุคคลรุ่นใหม่ในที่นี้คือ คนรุ่นลูกและรุ่นหลานที่เป็นคริสต์ที่มีพ่อแม่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านโคกวัดในปัจจุบัน หากแต่คนรุ่นเหล่าได้มีอาชีพการงานในกรุงเทพฯหรือจังหวัดอื่น ซึ่งนาน ๆทีหรือหลาย ๆเดือนจะกลับมาเยี่ยมบ้านเกิดของตน ซึ่งมาพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น มีรถยนต์ มีโทรศัพท์มือถือ มีเสื้อผ้าที่ทันสมัย หากแต่มีสิ่งหนึ่งคนรุ่นเหล่านี้ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงแต่ก็มีการยึดถือแบบหลวมตามยุคตามสมัย นั่นคือ การยังคงนับถือศาสนาคริสต์ตามครอบครัว หากเปรียบเทียบถึงกลุ่มคนรุ่นเก่าซึ่งเป็นคนรุ่นพ่อแม่กับกลุ่มคนรุ่นสมัยใหม่ที่เป็นรุ่นลูกรุ่นแล้ว ยิ่งชี้ให้เห็นถึงช่องว่างของความผูกพันทางสายสัมพันธ์ทางเครือญาติที่มากขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็การนับคริสต์ของคนรุ่นใหม่ก็ยังเป็นประเด็นที่เชื่อมสายสัมพันธ์ทางเครือญาติให้พบปะกันโดยอาศัยวันสำคัญ ๆทางศาสนาคริสต์เป็นต้น

การเผชิญกับอิทธิพลทางวัฒนธรรมและประเพณีจากภายนอกหมู่บ้านโคกวัด กล่าวคือ การปรับตัวทางวัฒนธรรมและประเพณีของชาวคริสต์หมู่บ้านโคกวัดมีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไปจากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งหากพิจารณาในอดีตประเพณีของชาวคริสต์จะมีความเคร่งครัดในหมู่เฉพาะชาวคริสต์ด้วยกัน แต่เพราะความเป็นชาวลาวพวนที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับคนไทยพุทธ และชาวจีนที่มีวิถีชีวิตคล้ายกันกับ

คนเอเชียด้วยกันและออกไปในเชิงสมถะ ประหยัดและเรียบง่าย ย่อมทำให้ชาวบ้านโคกวัดสามารถปรับตัวเข้ากับคนไทยพุทธหรือคนภายนอกที่เข้ามาติดต่อค้าขายได้อย่างกลมกลืนตามยุคตามสมัย ซึ่งพิจารณาได้จากความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีระหว่างชาวคริสต์กับชาวพุทธที่มีร่วมกัน กล่าวคือ ประเพณีสงกรานต์ของชาวคริสต์โคกวัดจะมีรูปแบบด้วยการเชิญคุณพ่อหรือบาทหลวง ปู่ย่า ตายายหรือชาวคริสต์บ้านโคกวัดได้เดินทางมาที่วัดโดยจะมีการจัดพิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ขึ้นที่วัดอารักขเทวดาโคกวัด อีกทั้งวัยรุ่นและเด็กที่อยู่ประจำบ้านก็ได้มีการเล่นน้ำ สาดน้ำกันและบุคคลที่ผ่านไปมา นอกจากนี้ชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัดยังได้รับอิทธิพลจากภายนอกหมู่บ้านในเรื่องที่เกี่ยวกับประเพณีการทอดผ้า ประเพณีเข้าพรรษาและประเพณีงานศพของชาวพุทธอีกด้วย

การปรับตัวทางวัฒนธรรมและประเพณีของชาวคริสต์หมู่บ้านโคกวัดมีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไปจากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งหากพิจารณาในอดีตประเพณีของชาวคริสต์จะมีความเคร่งครัดในหมู่เฉพาะชาวคริสต์ด้วยกัน แต่เพราะความเป็นชาวลาวพวนที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับคนไทยพุทธ และชาวจีนที่มีวิถีชีวิตคล้ายกันกับคนเอเชียด้วยกันและออกไปในเชิงสมถะ ประหยัดและเรียบง่าย ย่อมทำให้ชาวบ้านโคกวัดสามารถปรับตัวเข้ากับคนไทยพุทธหรือคนภายนอกที่เข้ามาติดต่อค้าขายได้อย่างกลมกลืนตามยุคตามสมัย ซึ่งพิจารณาได้จากความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีระหว่างชาวคริสต์กับชาวพุทธที่มีร่วมกัน กล่าวคือ ประเพณีสงกรานต์ของชาวคริสต์โคกวัดจะมีรูปแบบด้วยการเชิญคุณพ่อหรือบาทหลวง ปู่ย่า ตายายหรือชาวคริสต์บ้านโคกวัดได้เดินทางมาที่วัดโดยจะมีการจัดพิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ขึ้นที่วัดอารักขเทวดาโคกวัด อีกทั้งวัยรุ่นและเด็กที่อยู่ประจำบ้านก็ได้มีการเล่นน้ำ สาดน้ำกันและบุคคลที่ผ่านไปมา ดังที่ ชโยดม โยธารักษ์ ได้ให้ข้อว่า “ประเพณีของชาวคริสต์นอกจากจะเป็นของคริสต์แล้ว สมัยนี้ก็มีการเล่นน้ำ สาดน้ำในช่วงเทศกาลสงกรานต์เหมือนกับชาวพุทธ แต่ถ้าเป็นประเพณีทางสงฆ์ก็ขึ้นอยู่กับว่าชาวบ้านคริสต์มีญาติเป็นคนพุทธหรือไม่ ถ้ามีก็อาจจะเชิญพระสงฆ์มาทำบุญและสวดมนต์ที่บ้าน แต่ถ้าเป็นชาวคริสต์ล้วนก็จะไปโบถส์คริสต์เพื่อขอพรจากคุณพ่อ” (ชโยดม โยธารักษ์, สัมภาษณ์, 26 กรกฎาคม 2561) สอดคล้องกับนางสำราญ พินิจพรประภา ที่ให้ข้อมูลว่า “ช่วงเทศกาลสงกรานต์ชาวคริสต์กับชาวพุทธจะมีการเล่นน้ำ สาดน้ำเหมือนกันไม่มีการแบ่งแยกว่าเป็นประเพณีของ

คนคริสต์หรือของคนพุทธ หมายถึงในปัจจุบันนะ แต่ในอดีตคนคริสต์จะเคร่งครัดไม่ค่อยเล่น แต่ที่เล่นในปัจจุบันเพราะเป็นคนรุ่นใหม่ ๆหรือรุ่นลูกรุ่นหลานแล้ว และยังมีการรดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่ที่โบสถ์ด้วย" (สำราญ พินิจพรประภา, สัมภาษณ์, 29 ตุลาคม 2562)

นอกจากนี้อิทธิพลทางวัฒนธรรมและประเพณีจากภายนอกหมู่บ้านหรือของชาวพุทธที่มีต่อชาวคริสต์หมู่บ้านโคกวัด ยังสะท้อนได้จาก สุชิลา เชาว์วงษ์ดี ที่ได้ให้ข้อมูลว่า "ชาวคริสต์สามารถอยู่ร่วมกับชาวพุทธได้อย่างกลมกลืน หากวัดพุทธมีเทศกาลก็ชวนบาทหลวงไปร่วมได้ โรงเรียนคริสต์ที่หมู่บ้านโคกวัดก็เชิญพระสงฆ์มาสอน มาทำพิธีสงฆ์ (ทำบุญตักบาตร) ส่วนคริสต์ก็มีประเพณีสำคัญ เช่น ฮาโลวีน เสกสุสานซึ่งก็เหมือนเช็งเม้งของจีน หรือวันคริสต์มาส มีการฉลองวัดเหมือนกฐินของพุทธ (คล้ายการบริจาคสิ่งของหรือเงินให้แก่วัด)" (สุชิลา เชาว์วงษ์ดี, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2561) จากกรณีดังกล่าวบ่งชี้ให้เห็นการปรับตัวทางวัฒนธรรมและประเพณีของชาวคริสต์และชาวพุทธที่ยากจะหลีกเลี่ยง ทั้งนี้อาจจะด้วยเพราะความมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติที่คนหนึ่งสมาชิกครอบครัวเป็นคริสต์และเป็นพุทธ หรือความเป็นเพื่อนบ้านมักคุ้นระหว่างชาวคริสต์กับชาวพุทธ หรือความสัมพันธ์ทางการค้าขายต่อกันระหว่างชาวคริสต์กับชาวพุทธ หรือการไหลบ่าของของวัฒนธรรมตะวันตกที่ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น มือถือ อินเทอร์เนต เฟสบุ๊ค ไลน์ เป็นต้น ซึ่งกรณีดังกล่าวย่อมส่งผลให้ชาวคริสต์กับชาวพุทธต่างต้องมีความสัมพันธ์ต่อกันไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ซึ่งจะได้จากการมีวัฒนธรรมและประเพณีร่วมกัน ซึ่งกรณีดังกล่าวสอดคล้องกับ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง พัฒนาการทางสังคมของชาวคริสต์ในหมู่บ้านโคกวัด ตำบลโคกปีบ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรีนั้น ได้ศึกษาถึงพัฒนาการทางสังคมหรือการก่อตัวของชุมชนชาวคริสต์โคกวัด รูปแบบวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคมและการปกครอง และการได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมและประเพณีจากภายนอกหมู่บ้าน ซึ่งทำให้คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์และตีความข้อมูลและนำไปสู่บทสรุปแล้วนั้น ทำให้เกิดสงสัยและกลายเป็นข้อเสนอแนะในการทำโครงการวิจัยต่อไปแก่คณะผู้วิจัยเองหรือผู้สนใจทั่วไปดังนี้

1. ควรศึกษาชุมชนชาวคริสต์ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงในเชิงเปรียบเทียบ

2. ควรศึกษาประเด็นอิทธิพลทางวัฒนธรรมและประเพณีของชาวคริสต์กับชาวพุทธแบบเจาะลึก

3. ควรศึกษาประเด็นนโยบายของรัฐกับรูปแบบวิถีชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวคริสต์

4. ควรศึกษาประเด็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของหมู่บ้านชาวคริสต์หมู่บ้านโคกวัด

5. ควรศึกษาประเด็นการคงอยู่ของชาวคริสต์ในภาพรวมของอำเภอ หรือจังหวัดปราจีนบุรี

จากทั้ง 5 ข้อข้างต้นได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์และตีความผ่านเอกสารวิชาการ ผู้ให้ข้อมูลทั้งชาวคริสต์และชาวพุทธและการสังเกตของผู้วิจัยเป็นหลัก

เอกสารอ้างอิง

กมลพร กีรติยะอังกูร. (2555). *การศึกษาปัจจัยในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณดงแม่นาง เมืองอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

ขจร สุขพานิช. (2525). *ปัญหาประวัติศาสตร์และโบราณคดีไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2524). *เรื่องของสองนคร* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. (2533). วิธีการศึกษาการตั้งถิ่นฐานมนุษย์เชิงระบบนิเวศน์. *เอกสารการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 28 Symposium สาขาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม : การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ และคุณภาพชีวิต.* 31 มกราคม 2533 อาคารศูนย์เรียนรวมห้อง ศร.332 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ปราจีนบุรี. (2558). *ดงศรีมหาโพธิในอดีต : ปราจีนบุรีในปัจจุบัน* (พิมพ์ครั้งแรก). สำนักศิลปากรที่ 5 กรมศิลปากร,. กรุงเทพฯ : พระรามครีเอชั่น.

ฟรังซัวส์ อังรี ตุรแปง. (2522). *ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา ฉบับตุแปง* [History of the Kingdom of Siam and of the Revolutions that have cause the Overthrow of the Empire up to A.D. 1770] (พิมพ์ครั้งแรก) (สมศรี เอี่ยมธรรม, แปล). กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

ศุภรัตน์ ตี่คะกุล. (2547). *การศึกษาปัจจัยในการตั้งถิ่นฐานของชุมชนโบราณซับจำปา* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2550). *เมืองศรีมโหสถ อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.

ผู้ให้สัมภาษณ์

ลือชัย จันทร์โป๊. (2561, 10 ตุลาคม). บาทหลวงวัดอารักขเทวดา [บทสัมภาษณ์].

ชโยดม โยธารักษ์. (2561, 26 กรกฎาคม). ผู้ใหญ่บ้านบ้านโคกวัด [บทสัมภาษณ์].

ขวัญภนา โยธารักษ์. (2561, 10 ตุลาคม). ชาวบ้านบ้านโคกวัด [บทสัมภาษณ์].

สุชิลา เชาว์วงษ์ดี. (2561, 10 ตุลาคม). ชาวบ้านบ้านโคกวัด [บทสัมภาษณ์].

บุญสม โยธารักษ์. (2562, 29 ตุลาคม). ชาวบ้านบ้านโคกวัด [บทสัมภาษณ์].

สำราญ พินิจพรประภา. (2562, 29 ตุลาคม). ชาวบ้านบ้านโคกวัด [บทสัมภาษณ์].

พาณุ โยธารักษ์. (2562, 12 ตุลาคม). ชาวบ้านบ้านโกวัด กรรมการดูแลสุสาน [บทสัมภาษณ์].

หอมฟุ้ง บุญมี. (2562, 12 ตุลาคม). ชาวบ้านบ้านโคกวัด [บทสัมภาษณ์].

ปรีดา เวียงชัย. (2562, 29 ตุลาคม). บาทหลวง [บทสัมภาษณ์].